

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-22-14
Otsuse kuupäev	9. september 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Hannes Kiris, Lea Kivi, Tambet Tampuu
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 800 000 krooni kuni 900 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 70 000 krooni; riigilõivuseaduse § 57 lg 22 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 44 738 euro 15 senti kuni 51 129 eurot 31 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 4154 eurot 25 senti
Menetluse alus	Tallinna Ringkonnakohtu 23. oktoobri 2013. a määrus tsiviilasjas nr 2-09-70006
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; RT I, 22.12.2010, 1) § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 800 000 krooni kuni 900 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 70 000 krooni, ja riigilõivuseaduse (RT I, 31.12.2010, 25; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lg 22 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 44 738 euro 15 senti kuni 51 129 eurot 31 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 4154 eurot 25 senti, olid põhiseadusega vastuolus.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Harju Maakohus jättis 20. juuni 2011. a otsusega rahuldamata Aleksei Ševtšiku ja Olga Ševtšiku (hagejad) hagi Tõnu Loigomi (kostja) vastu.
2. Tallinna Ringkonnakohus tühistas 21. veebruari 2012. a otsusega maakohu otsuse ja tegi uue otsuse, millega rahuldab hagi osaliselt. Hagejate menetluskuludest jättis kohus 87 protsenti kostja kanda ja kostja menetluskuludest 13 protsenti hagejate kanda.
3. Riigikohus jättis 18. juuni 2012. a kohtumäärusega kostja kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

4. Hagejad esitasid 18. juulil 2012 Harju Maakohtule menetluskulude kindlaksmääramise avalduse. Avalduse kohaselt olid hagejad kandnud menetluskulusid kokku 10 625 eurot 91 senti. 11. veebruaril 2013 esitasid hagejad Harju Maakohtule täpsustatud avalduse koos õigusabiartvetega.

5. Harju Maakohus rahuldab 29. aprilli 2013. a määrusega hagejate avalduse osaliselt, mõistis kostjalt hagejate kasuks välja menetluskulud 2696 eurot 61 senti ja riigituludesse riigilõivu 6966 eurot 35 senti ning viivise võlaõigusseaduse § 113 lg 1 teises lauses sätestatud ulatuses määruse jõustumisest kuni kohustuse täitmiseni kulunud perioodi eest. Kohus leidis, et kostja on minetanud võimaluse tugineda menetluses riigilõivu määra võimalikule vastuolule põhiseadusega, sest kohtumenetlus oli lõppenud Tallinna Ringkonnakohtu 21. veebruari 2012. a otsusega, mis jõustus 18. juunil 2012.

6. Kostja esitas 26. mail 2013 määruskaebuse, milles palus maakohu 29. aprilli 2013. a määrus tühistada ja teha uus määrus, millega muu hulgas tunnistada alates 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) redaktsiooni § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 800 000 krooni kuni 900 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 70 000 krooni, põhiseadusega vastuolus olevaks ja jätta see kohaldamata. Tuginedes Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 19. veebruari 2013. a otsusele asjas nr 3-4-1-28-12, millega tunnistati põhiseadusega vastuolus olevaks 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 44 738 euro 15 senti kuni 51 129 eurot 31 senti tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 4154 eurot 25 senti, leidis kostja, et apellatsioonkaebuselt tasutava riigilõivu suuruse määramisel 29. aprillil 2013 juhendus kohus kehtetust seadusesättest. Kostja hinnangul oli põhiseadusega kooskõlas olev riigilõivu määr selles asjas iga kohtuastme kohta 850 eurot.

RINGKONNAKOHTU MÄÄRUS

7. Tallinna Ringkonnakohus tühistas 23. oktoobri 2013. a määrusega Harju Maakohtu 29. aprilli 2013. a määruse osas, millega maakohus jättis põhiseaduse vastaseks tunnistamata asjassepuutuvad sätted. Ringkonnakohus tegi uue määruse, millega tunnistab, et 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 800 000 krooni kuni 900 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 70 000 krooni, ja RLS 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsiooni § 57 lg 22 koostoimes lisaga 1 osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 44 738 euro 15 senti kuni 51 129 eurot 31 senti tuli tasuda apellatsioonkaebuselt riigilõivu 4154 eurot 25 senti, olid põhiseadusega vastuolus. Sama määrusega jättis ringkonnakohus need sätted kohaldamata.

8. Kohus märkis, et menetluse kestel ei tõstatanud hagejad küsimust riigilõivu suuruse põhiseaduse vastasusest ja kostjal ei olnud alust ega õigust seda teha, sest riigilõivu suurust sai menetluses vaidlustada tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 372 lg 5 ja § 638 lg 9 järgi ainult see menetlusosaline, kellelt nõuti riigilõivu tasumist. Kohtumenetlus lõppes Tallinna Ringkonnakohtu 21. veebruari 2012. a otsusega. Hagejad esitasid 18. juulil 2012 menetluskulude kindlaksmääramise avalduse, milles taotlesid muu hulgas nende tasutud riigilõivu väljamõistmist kostjalt. Kostja sai hagejate avalduse koos täpsustustega kätte 28. veebruaril 2013 ja alles seejärel tekkis kostjal võimalus esitada vastuväiteid ja vaidlustada riigilõivu määra põhiseaduspärasus.

9. TsMS § 150 lg 6 järgi lõpeb riigilõivu tagastamise nõue kahe aasta möödumisel selle aasta lõpust, millal riigilõiv tasuti, kuid mitte enne menetluse lõppemist jõustunud lahendiga. Ringkonnakohus viitas Riigikohtu üldkogu 2. aprilli 2013. a määruse nr 3-2-1-140-12 p-le 20, mille järgi tuleb TsMS § 150 lg 1 p 1 ja lg-t 6 koostoimes tõlgendada selliselt, et enamtasutud riigilõivu tagastamist nõudes saab isik lõivu põhiseaduse vastasusele tugineda kuni menetluse lõppemiseni jõustunud lahendiga, kui isikul oli võimalus esitada selline taotlus menetluse ajal. Kuna kostjal puudus

võimalus tõstatada riigilõivu põhiseaduse vastasuse küsimus tsiviilasja menetluse kestel, leidis kohus, et kostjal oli selleks õigus pärast põhimenetluse lõppemist.

10. Ringkonnakohus märkis, et maakohus lähtus menetluskulu kustjalt väljamõistmisel ebaõigetest riigilõivu suurustest, mida nõuti hagi ja apellatsioonkaebuse esitamise ajal. TsMS § 123 kohaselt võetakse tsiviilasja hinna arvestamisel aluseks hagi või muu avalduse esitamise aeg. Maakohus 804 800 krooni suuruse hagi esitamisel 22. detsembril 2009 tuli RLS § 56 lg 1 ja lisa 1 järgi tasuda riigilõivu 70 000 krooni. Apellatsioonkaebuse esitamise ajal, 21. juulil 2011 tuli RLS § 57 lg-te 1 ja 22 ning lisa 1 järgi tasuda 46 289 euro 33 senti suurusest hagilt riigilõivu 4154 eurot 25 senti. Tuginedes Riigikohtu praktikale, leidis kohus, et hagiavalduse ja apellatsioonkaebuse esitamise ajal kehtinud riigilõivu määrad olid ebaproportsionaalsed menetlusökoonomia eesmärgi suhtes ning põhiseadusega vastuolus. Kohus määras põhiseadusele vastavaks riigilõivu määraks selles asjas hagiavalduse esitamisel 950 eurot ja apellatsioonkaebuse esitamisel 850 eurot.

11. Tallinna Ringkonnakohtu määrus jõudis Riigikohtusse 2. juunil 2014.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

12. Riigikogu on seisukohal, et enne 30. juunit 2012 kohtumenetluses kehtinud riigilõivud olid ebaproportsionaalsed ja tuleb seetõttu põhiseaduse vastaseks tunnistada.

13. Hagejad ei esitanud Riigikohtule arvamust vaidlusaluste sätete põhiseaduspärasuse kohta.

14. Kostja nõustub Tallinna Ringkonnakohtu 23. oktoobri 2013. a määruse põhjendustega ja leiab, et vaidlusalused sätted on põhiseadusega vastuolus.

15. Õiguskantsler on seisukohal, et Tallinna Ringkonnakohtu 23. oktoobri 2013. a põhiseaduslikkuse järelevalve algatamise taotlus on lubatav. Tuginedes Riigikohtu otsustele analoogilistes asjades, leiab õiguskantsler, et hagiavalduse ja apellatsioonkaebuse esitamiselt maksta tulnud riigilõivu määrad olid põhiseadusega vastuolus.

16. Justiitsminister leiab, et vaidlustatud sätted on põhiseadusega kooskõlas.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTTED

17. Riigilõivuseaduse (RT I 2006, 58, 439; RT I, 22.12.2010, 1) § 56 „Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine” lg 1:

„(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagi hinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.”

18. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses” (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) väljavõte:

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
800 000	[---]
900 000	70 000

19. Riigilõivuseaduse (RT I, 31.12.2010, 25; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 "Tsiviilkohtumenetluse toimingud" lg 22:

„(22) Tsiviilasjas tehtud maakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu sama palju, kui tuleb tasuda hagi või muu avalduse esialgsel esitamisel maakohtule, arvestades apellatsioonkaebuse ulatust.”

20. Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses” (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) väljavõte:

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
44 738,15	[---]
51 129,31	4154,25

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

21. Tallinna Ringkonnakohtu 23. oktoobri 2013. a taotlus põhiseaduslikkuse järelevalve algatamiseks on lubatav. Kuna kostjal puudus võimalus tõstatada riigilõivu põhiseaduse vastasuse küsimus tsiviilasja menetluse kestel, oli kostjal selleks õigus menetluse järel.

22. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lg 2).

23. Tallinna Ringkonnakohus tunnistas 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 800 000 krooni kuni 900 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 70 000 krooni, ning 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lg 22 koostoimes lisaga 1 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 44 738 euro 15 senti kuni 51 129 eurot 31 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 4154 eurot 25 senti. Kuna kohtud olid menetlenud hagiavaldust hinnaga 804 800 krooni, mille esitamisel oli kohustus tasuda riigilõivu 70 000 krooni, ja apellatsioonkaebust hinnaga 46 289 eurot 33 senti, mille esitamisel tuli tasuda riigilõiv 4154 eurot 25 senti, oleks ringkonnakohus pidanud vaidlustatud sätete põhiseaduspärasuse korral tegema määruskaebuse suhtes teistsuguse otsustuse. Kolleegium leiab seetõttu, et määruskaebuse lahendamise ajal Tallinna Ringkonnakohtus olid RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 ja RLS § 57 lg 22 koostoimes lisaga 1 vaidlustatud osas asjassepuutuvad sätted.

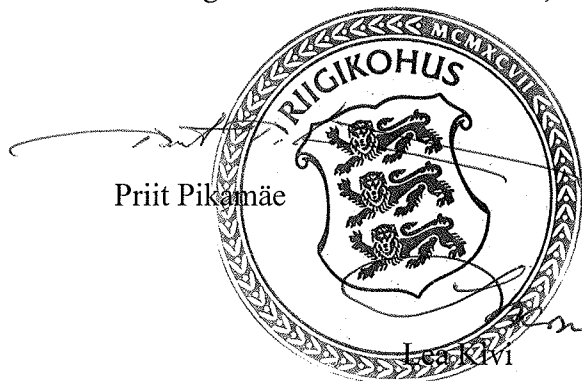
24. Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsi 2002. a otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, p 12). Riigilõiv piirab PS § 14 ja § 15 lg 1 koostoimes tagatud põhiõigust tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele (vt alates Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 17. juuli 2009. a otsusest kohtuasjas nr 3-4-1-6-09, p-d 15, 20 ja 22). Ülemäärase riigilõivu tasumise kohustus riivab ka PS §-s 32 tagatud omandipõhiõigust (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 12. septembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-26-13, p 18).

25. Riigikohus on tunnistanud 1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis RLS § 56 lg 1 ja lisa 1 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 400 000 krooni kuni 450 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 45 000 krooni (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 7. veebruari 2014. a otsus asjas nr 3-4-1-38-13). Riigikohus on seega tunnistanud ebaproportsionaalseks abinõuks menetlusökonoomia ja õigusemõistmise kulude kandmises osalemise legitiimsete eesmärkide tagamisel RLS § 56 lg-s 1 koostoimes lisaga 1 sätestatud vaidlusalusest 70 000 krooni suurusest

riigilõivu määrast oluliselt väiksema riigilõivu määra. Samadel kaalutlustel on Riigikohus tunnistanud 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lg 22 koostoimes lisaga 1 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 44 738 euro 15 senti kuni 51 129 eurot 31 senti tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 4154 eurot 25 senti (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 19. veebruari 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-28-12). Lisaks on Riigikohus tunnistanud põhiseadusega vastuolus olevaks praegusest madalamaid apellatsioonkaebuse esitamisele kehtestatud riigilõivu määrasid (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 21. aprilli 2014. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-8-14 ja 11. aprilli 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-31-12). Praegusel juhul ei esine asjaolusid, mille põhjal peaks kolleegium otsustama teisiti tsiviilasjas nr 2-09-70006 hagiavalduselt tasuda tulnud 70 000 krooni ja apellatsioonkaebuselt nõutud 4154 euro 25 senti suuruse riigilõivu põhiseaduspärasuse suhtes.

26. Tulenevalt PS § 14 ja § 15 lg 1 koostoimes tagatud põhiõiguse tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele ebalproportsionaalse riive kindlakstegemisest ei pea kolleegium vajalikuks käsitleda võimalikku omandipõhiõiguse rikkumist.

27. Kolleegium jääb Riigikohtu senises praktikas kujundatud kaalutluste juurde ja tunnistab PSJKS § 15 lg 1 p-st 5 juhindudes, et RLS § 56 lg 1 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2009 kuni 31. detsembrini 2010 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 800 000 krooni kuni 900 000 krooni tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 70 000 krooni, ja RLS § 57 lg 22 koostoimes lisaga 1 (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis) osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 44 738 euro 15 senti kuni 51 129 eurot 31 senti tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 4154 eurot 25 senti, olid põhiseadusega vastuolus.

Priit Pikamäe

Tõnu Anton

Hannes Kiri

Tambet Tampuu